

**CITEVA DATE DESPRE ÎNVAȚĂMINTUL
DIN TÎRGU-JIU
LA JUMĂTATEA SEC. AL XIX-LEA**

VASILE CĂRĂBIȘ

La 20 octombrie 1845, Ai. N. Craiovescū, profesorul școlii normale din Tîrgu-Jiu, raportează Eforiei Școlilor că un Simion Brîncoveanu, de nație sîrb, Petru și Iosif Popescu din Banatul Timișoarei, împreună cu Maria Keller și cu o guvernantă a paharnicului Ion Sîmboteanu au deschis în Tîrgu-Jiu, la 11 octombrie 1845, un pension pentru fete în limbile română, franceză, germană și maghiară. Pensionul era pus sub supravegherea și îngrijirea paharnicilor Ion Sîmboteanu, C. Roșianu și Gî. Magheru.'

Din memoriul scris de Simion Brîncoveanu către Ministerul Cuitelor și Instrucțiunii Publice, din 12 noiembrie 1863, aflat la Arhivele Statului din București, se deduce că acesta nu era sîrb ci român bănățean.

Memoriul prezintă o valoare documentară, deoarece reliefează o serie de situații de ordin economic, social și mai cu seamă cultural dinainte și după 1848. Deși sînt înșirate anumite amănunte biografice, cititorului i se relatează zbu-ciumul, peripețele și peregrinările impresionante ale acestui profesor nestatornic și neacomodabil, mereu persecutat, mereu în conflict cu oamenii care, poate, nu l-au înțeles.

Din memoriul său ni se relevă că Simion Brîncoveanu a absolvit „în universitățile din imperiul Austriei studiile gimnaziale, filosofice și juridice”, iar din 1829 a profesat avocatura în Timișoara.

În anul 1843, „neputînd ca advocat totodată ca subjugat român a mai suferi jugul apăsătoarelor puteri, (s.n.) m-am îndepărtat căutînd asilu de scăpare și de scutire aici în România la Tîrgu-Jiului ca în patria mea strămoșească română“. Aci, căpătînd de la mai mulți boieri o învoire, întărită cu un înscris, spre a deschide un institut școlar pentru creșterea feteilor, călătorește la Pesta, de unde în 1845, revine în Tîrgu-Jiu cu profesorii: „D.D. Iosim și Petru Popescu cu o guvernantă“, pe propria lui cheltuială. Cu învoirea boierilor și părinților gorjeni s-a inaugurat, cu solemnitatea cuvenită, institutul de care am amintit, la care Simion Brîncoveanu a fost recunoscut „de privat director și inspector la acel prin sîrguința mea înființat institut“.

Însă în scurt timp între acești profesori s-au ivit animozități. În urma „amicabilei împăciurii“ cei doi profesori și cu guvernanta Zieller s-au învoit a-l despăgubi cu 36 de galbeni. La termenul fixat, neprimînd cheltuielile lui nici de la profesori și nici de la „boierii părinți“, S. Brîncoveanu a fost silit să preuea toate scrisorile originale și contractele lui Grigorie Bălțeanu care, sub iscălitura sa proprie, și-a luat angajamentul de a rezolva această problemă. Au trecut anii și nici Gligorie Bălțeanu și nici succesorii săi n-au fost în stare să lichideze o datorie, ridicată la suma de 52 de galbeni cu dobînda cuvenită.

Ținînd seama de ordinea cronologică, menționăm, ca fapt aparte, că la 1848 S. Brîncoveanu figurează printre semnatarii politici români, întruniți la Budapesta la 9/21 mai. După aceea a venit în Banat cu scopul de a face propagandă printre români, spre a se alipi la curentul revoluționar maghiar și a potoli spiritele în comunele românești răsculate. Era aservit guvernului maghiar.²

Dim motive pecuniare și a neînțelegerilor, în 1855 S. Brîncoveanu părăsește Tg. Jiul, oprindu-se în București, unde funcționează citva timp ca pedagog școlar. Neputînd suporta această funcție, s-a dus la mănăstirea Neamțu, unde starețul Dionisie l-a numit bibliotecar mănăstiresc, „plătit cu o leafă de 100 lei pe lună și alte înlezniri pentru traiu vieții“. Ca bibliotecar la această mănăstire a funcționat de la 25 oct. 1855 pînă în iulie 1856, cînd a fost îndepărtat odată cu „alungarea“ starețului Dionisie.

În anul 1857 Gheorghe Asachi, directorul școlilor din Moldova, l-a numit șef-pedagog la gimnaziul din Iași, avînd „asigurată o leafă de 5000 (lei) pe un an și alte emolumente: masă, locuință, ascultare și spălatul rufelor”.

Sub căimăcămia lui Teodor Balș au fost îndepărtați din posturile lor din învățămînt, pentru scurt timp, Gh. Asachi și August Treboniu Laurian. „Fără vină, fără cercetare, fără judecată” a fost îndepărtat și S. Brîncoveanu din postul de șef-pedagog. Reținîndu-i-se și leafa, fără nici un alt mijloc material, a fost nevoit să se adăpostească printre bolnavii de la așezămintele Sf. Spiridon din Iași. La intervenția medicului spitalului (bolniței) Sf. Spiridon i s-a plătit leafa restantă și totodată a fost repus în postul de șef-pedagog.

August Treboniu Laurian revenind în funcția de inspector al școlilor din Moldova, l-a numit pe S. Brîncoveanu ca profesor și inspector la școla centrală de fete din Iași cu „leafă anuală de 6000 lei și alte înlezniiri”.

Ca profesor și inspector era obligat: „1-iu a propune învățături în două clase din studiile: geografia, istoria și fizica; al 2-lea, a purta inspecția școlară și economică”. Deși aceste însărcinări erau considerate „prea grele”, S. Brîncoveanu le-a îndeplinit conștiincios. Ivîndu-se iarăși divergențe între A.T. Laurian și departamentul Cultelor, S. Brîncoveanu, ca protejat al lui Laurian, din nou a fost înlăturat din funcțiile sale de la Iași.

În 1858 i s-a dat un post de profesor la Bolgrad în Basarabia.

Prin tratatul de pace din 1856 de la Paris, „pentru a depărta Rusia de gurile Dunării, s-a impus acestei țări să cedeze trei districte din sudul Basarabiei, care s-au alipit Moldovei”.³ La Bolgrad lui S. Brîncoveanu i s-a propus să predea nu numai în limba română dar și „în limba slavobisericească”, dîndu-i-se o leafă lunară de 5 galbeni. Ne-fiind mulțumit cu această remunerație, a cerut detașare în satul Cizmikici unde populația era alcătuită mai mult din bulgari și din așa numiți găgăuți. Aci era obligat să predea în limba bulgară, dîndu-i-se mai multe manuale în această limbă „la Constantinople tipărite”.

Necunoscînd limba bulgară, a cerut o nouă detaşare la Satul-Nou, unde, de asemenea, l-au întîmpinat „multe neplăcute adversităţi”. În astfel de împrejurări insuportabile, în 1859 prin mai multe petiţiuni către Ministerul Cultelor şi „vreo patru” adresate domnitorului Alex. Cuza să fie re-integrat ca profesor sau şef-pedagog la şcoala centrală de fete din Iaşi.

Toate plîngerile sale nefiindu-i luate în seamă, a fost nevoit să caute azil la schitul Ciolan din Buzău, unde a stat din septembrie pînă la 20 decembrie 1859.

Părăsind azilul mănăstiresc, din nou la Bucureşti bate drumurile cu petiţii la Ministerul Cultelor, la Eforia Şcolilor şi la palatul lui Alex. Cuza-Vodă unde „aghiotantul” nu i-a permis nici o audienţă. „Neavînd nici doi gologani — scrie S. Brîncoveanu în memoriul său — spre a cumpăra o subţirică mămăligă de la ţigani”, în 1860 părăseşte România şi, disperat, ajunge în Austria la Viena. În capitala Austriei, în condiţiuni destul de grele, stă pînă în 1863. „Suspînînd sub jugul apăsătoarelor puteri, mă gîndeam ziua—noaptea pe ce cale să perigrinez ? unde să mai caut azil de scăpare?”.

În astfel de frămîntări îşi aduce aminte de Ierusalim şi mănăstirea Tismana. Apoi pe picioare „mare apostolorum”, la vîrsta de 63 ani, peregrinul sîsi în ziua de 26 august 1863 la mănăstirea Tismana, într-o zi, însă, Teodor Zăgănescu, egumenul îi spuse că la mănăstire pentru el „nu-i nici un viitor”. Silit să părăsească mănăstirea, cu un galben în buzunar, dăruit de egumen, la 18 octombrie 1863, în Tg.-Jiu, s-a învoit cu Maria Burzinska, directoarea Institutului de fete din acest oraş, la următoarele obligaţii : „1-ju, a propune învăţături în limba germană de trei ori pe săptămînă ; al 2-lea, a urma prelecţiunile prescrise pentru clasa I şi a II-a a vînd a căpăta o remuneraţie potrivită însărcinărilor şi împlinirilor mele”. De la 23 octombrie 1863 a început lecţiile (în română) în toate zilele de la orele 9 pînă la 12, iar în limba germană de la 31 octombrie şi 2 noiembrie de la 12 pînă 13, urmînd. Directoarea Maria Burzinska, cehoslovacă de origine, „neavînd ştiinţă de limba română, nici cît, iar în limba germană, fără a fi în stare a analiza sau explica

cea mai mică construcție", și-a arogat dreptul de a urmări lecțiile sale „mai în toate zilele (cu) scandaloase abuzuri". Astfel directoarea bătea elevele cu cruzime în fața lui; adeseori cu guvernanta, iarăși de origine cehă, fără competență se amestecau la lecții și-i făceau observații în fața elevelor. Într-o zi Brîncoveanu atrage atenția directoarei „să tacă, să nu vorbească". „Atunci directoarea înfuriată, a strigat în limba germană: „impertinent, cum poți să-mi zici să tac? eu sînt directoarea, eu te arunc, te dau afară". Chinuit și demoralizat, cu totale insomnii, Brîncoveanu a relatat cele întimplate profesorului D.C. Frumușanu, președintele (primarul) Tg.-Jiului, și prof. C. Stanciovi, „membru comitetului de inspecțiunea școlară".

La 4 noiembrie (1863) „însămintat fiind", l-a rugat pe profesorul (învățător) D. Lăzărescu să-l însoțească la școală și, totodată, „să fie mijlocitor stăruind la numita directoare spre a o îmblinzi, spre a o aduce la amicabile împăciurii". Însă, în urma intervenției întreprinse de D. Lăzărescu, acesta îl anunță că directoarea „nu vrea să vorbească cu dumneata, dînsa te oprește a mai urma prelecțiunile în limba germană".

Persecutat, fără să fie vinovat, aruncat pe drumuri, lipsit de mijloace materiale, Simion Brîncoveanu cere Ministerului Cuitelor și Instrucțiunii Publice să fie reșezat: „a. sau în postul meu de șef-pedagog ce l-am acupat în anul 1856—1857 la Iași la gimnaziu. b. sau să fiu repus în postul profesional ce l-am avut în 1857 în Școala centrală de fete Iași. c. Sau să fiu numit întărit de profesor aici (Tg.-Jiu) în Școala de fete, rezolvîndu-mi-se o potrivită leafă și o cuvenită recompensațiune pentru ostenele și cheltuielile mele ce le-am consemnat aici întru îndeplinirea însărcinărilor spre înaintarea învățaturii". Cere să se ia în considerare că e în stare „în tot timpul pregătit a propune învățături: 1-iu în limba română al 2-lea în limba latină, al 3-lea în limba germană, al 4-lea în limba maghiară, al 5-lea în limba slavosîrbească".

Pe acest lung și interesant memoriu autobiografic al profesorului Simion Brîncoveanu, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice pune rezoluția : „În vederea celor aci arătate, Onor Consiliu Superior este investit a opinii”. Iar Onor Consiliu Superior opinează și scrie : „La dosar”. (!) ⁴

Cu alte cuvinte bătrînul și persecutatul dascăl, la vîrsta de 63 de ani, e silit să ia din nou toiagul pribegiei și al vieții dramatice.

N O T Ě

¹ Alex. Ștefulescu, *Istoria Tîrgu-Jiului*, 1906, p. 190.

² Ioan Boroș, **Două scrisori ale lui Eftimie Murgu și o scrisoare a lui Simion Brîncoveanu**, în „Semenicul” (Lugoj/1930, I. nr. 12, (decembrie) pp. 11—15. Vezi și Eftimie Murgu, *Scriseri*, sub îngrijirea lui I.D. Suciu, 1969, p. 480.

³ *Istoria României*, vol. IV, 1964, p. 257.

⁴ Arhivele Statului București, **Fond M.C.I.P., dos. 665/1863, f. 77—84.**